

V Česku je stále povinná sterilizace transsexuálů, říká Turečková

Libor Sup

Život mladých trans lidí a jejich povinná sterilizace, i takové téma otevře nový film Kateřiny Turečkové *Proč se cítím jako kluk?*, který má premiéru na 23. ročníku Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava v sekci Česká radost. V rozhovoru o intimním portrétu trans chlapce Bena jsme se zaměřili na problematiku transgenderu a života na malém městě. Nový dokument se kromě festivalů a kin dostane i do vybraných škol spolu s besedou se zástupci LGBT komunity.

Pokud se člověk při natáčení dokumentu angažuje tak, jako vy, zavazuje se tím i k vytvoření určitého pouta se svými protagonisty. Ben se jevil jako sympatický chlapec. Jaký k sobě máte vztah?

Postoj diváků k Benovi je často ambivalentní. Někomu se jevil jako velmi nesympatická postava a někteří ho milovali. Myslím, že to je dáno tím, jak se do něj a jeho situace člověk dovede vžít. S Benem zůstávám v aktivním kontaktu. Dá se říct, že jsme se stali přáteli, dokonce mě poprosil, jestli bych ho nevzala za jeho novou přítelkyni. Vidí ve mně otevřeného člověka, před kterým se nebojí mluvit o věcech, které vždycky nemůže nebo nechce řešit s rodiči.

I proto je pochopitelné Benovo nadšení, když jste jej kontaktovala.

Tak by to bylo snad u všech lidí v jeho situaci. Nadšený byl, a to podle mě z dobrých důvodů. Jsem člověk liberální, profiluji se jako lesba a také jsem dovedla tolerovat jeho výkyvy chování. V tomhle kontextu jsem pro něj byla ideální. Provázela jsem ho prostorem trans problematiky.

Natočila jste tedy mikroskopický film o trans lidech. Co bylo první – myšlenka filmu nebo Ben?

Vůbec si nemyslím, že by se jednalo o mikroskopický film o translidech, tohle je mikroskopický film o Benovi. V žádné rovině to není zobecněno. Je to portrét jednoho člověka. Zobecnitelné na tom je to, že je šikanovaný, nepochopený. Určitě se nejedná o portrét komunity, každý žije jinak. Poprvé mě to napadlo, když mi napsal dlouholetý kamarád. Chtěl mi poděkovat za to, že jsem mu byla oporou v době puberty, kdy uvažoval o sebevraždě. Pak jsem si položila otázku, jak žijí dnešní LGBT dospívající na maloměstě.

Pátrala jsem na internetu, začala si s nimi psát, radit jim, pomáhat, až jsem se ocitla u Bena v kuchyni.

Jak těžké bylo najít rodinu, která se nebude bát vystupovat před kamerou? Například Benův otec se v něm vůbec neobjeví.

Bylo to složité. Důležité je, jakým způsobem s lidmi komunikujete a jaký si s nimi dokážete vytvořit vztah. Benova rodina s natáčením téměř do poslední chvíle nesouhlasila. To se naštěstí změnilo poté, co mě poznali a zjistili, že mám čisté úmysly. Strávila jsem s nimi půl roku, spoustu víkendů. Pochopili, že jsem jen obyčejný člověk, který si v malé jihomoravské vesnici zažil své. Po prvním setkání s nimi jsem už žádnou jinou rodinu neoslovila a snažila jsem se prohlubovat svůj vztah s Benem.

Původně jste se chtěla věnovat životu LGBT mladistvých na vesnici a roli internetových seznamek v jejich dospívání. Proč z konceptu sešlo?

To je přirozený vývoj každého mého projektu. Začínám s premisou, která se mi v danou chvíli jeví jako ideální, ale to se poté může lehce měnit i ze dne na den. Velmi záleží na intuici, když se chytnete té správné, tak už jde celý proces snáz.

Pokud se stane, že se trans osoba ocitne v podobné situaci jako Ben, ale odbornou pomoc nevyhledá, čím to může být způsobeno?

Zaprvé se bojí vyjít se svojí identitou **ven a reálně** ji řešit, protože je na ni vyvíjen neuvěřitelný společenský tlak. Zadruhé je to nedostatečná péče v celé České republice. Kvalitní sexuology bychom tu napočítali na jedné ruce. Je to i způsobem, jakým se sexuologové k trans lidem chovají, a myslím, že tuhle práci by měli zastávat spíše terapeuti. Liberální úzus Světové zdravotnické organizace k této problematice říká něco jiného, než jaký je postoj českých sexuologů. Zároveň jsme jedna z posledních zemí v Evropě, kde jsou povinné sterilizace trans osob. To je v naší zemi momentálně největším porušováním lidských práv. Je to zásah do integrity člověka a žádný z našich sexuologů se vůči tomuto nikdy neohradil. Sami vnímají trans lidi spíše v negativních konotacích, což je zde hluboce zakořeněno a určováno z mocenské pozice, kde sexuologové přebírají moc nad osudy lidí. Je tedy otázka, zda vůbec může být řeč o skutečné péči.

V závěrečných titulcích figuruje i hnutí Trans*parent, které usiluje o prosazování práv a pozitivních společenských změn ve prospěch transgender a genderqueer osob. Jak se na filmu podílelo?

S Trans*parentem jsme konzultovali celou problematiku. Navzdory tomu, že mám sama mnoho přátel mezi trans lidmi, potřebovala jsem vědět, jak o našem tématu uvažuje i typu hnutí Trans*parent. Viktor Heumann (člen výboru hnutí, pozn. autora) mi potvrdil, že u nás neexistuje žádný úzus, jak přistupovat k trans lidem. Často jsem vycházela i z rozhovorů s Jamie, členkou hnutí, která má stejnou sexuoložku jako Ben. Před rozhovorem pro DVTV jsem absolvovala tříhodinové sezení s asi osmi trans lidmi, kteří se mnou vše otevřeně probrali.

Ve filmu se objeví i rozhovor s ředitelkou Benovy školy. Opravdu s vámi nikdo kromě rodiny nechtěl mluvit na kameru?

Ne. Komunikovala jsem s nimi i předtím. Zejména s ředitelkou školy jsem měla několik telefonátů. Musíme si ale uvědomit její realitu. Nechtěla komunikovat, protože se bojí.

Čeho?

Celá problematika je pro ni neprobádaným územím. To minimum informací o trans lidech, které má, pochází ze stránek konference sexuologů, kde je vedle sebe na stejnou roveň stavěna lesba, trans žena, pedofil a násilník. Nastaly i situace, kdy se chovala velmi nekorektně, což sice natočeno bylo, ale rozhodli jsme se záběry nepoužít, abychom neublížili Benově rodině nebo škole. Takové chování nás ovšem znovu zavedlo k úvaze nad tím, jak zásahy mocensví podobné chování produkují.

Ve vašich předchozích filmech, jako je *Iluze* nebo *Metrix*, se sama objevujete. Co vás donutilo vystoupit zpoza kamery tentokrát?

Film byl původně stříhaný čistě bez mé osoby a měla jsem v něm zůstat jen jako neutrální korespondentka z messengeru. To se změnilo v situaci, kdy sám Ben vystoupil mimo kameru. Tato linka se nám jevila nejsilnější. Chtěli jsme ji podpořit. Alice Růžičková, moje pedagogická vedoucí na FAMU, i zbytek štábu odhlasovali moji přítomnost ve filmu. Přestože má výsledný film spoustou podstatných dílčích částí, jako jsou Benovy nové boty, rozhovory s rodinou, messenger nebo virtuální světy, rozhodli jsme se zaměřit pozornost právě na Benův vztah ke mně.

Benova matka se v dokumentu i přes veškeré své nejistoty snažila svému synovi pomoci. Jak dokument rodinu ovlivnil?

Maminka pro Bena udělala všechno, co mohla. Neměla o problematice téměř žádné informace, vše si hledala na internetu a sama navíc pochází z prostředí, které je velmi tradiční. Myslím, že jim dokument pomohl, nicméně Ben stále nemá dostatečně kvalitní péči. To je fakt. A je to způsobeno tím, jak je v Česku nastavené zázemí a jak jsou tu lidé informováni.

Třeba se Benovi podaří dostat do Prahy, kterou zmiňoval.

Ale ne, to není realita, kterou on potřebuje. Je zapotřebí, aby společnost uznala realitu, která se momentálně uskutečňuje. Není podmíněna sociální situací jednotlivce ani inteligenčním kvocientem, děje se to všude. Řešením Benovy situace není dostat se do velkého města, protože zatím není úplně dospělý. Potřebuje naopak větší klid, protože má specifickou povahu a na město není připravený. Tito lidé často chtějí naplnit i zaužívané konzervativní rámce. Ben například nechce stát u myčky nádobí, protože to je „ženská práce“. To je něco, co se musí změnit. Proto není řešením přestěhovat se do velkého města.

Co by podle vás mohlo být řešením?

Musí se proměnit společnost. To samozřejmě začíná u vysokého školství. Musí se proměnit medicína i politika. Momentální situace je taková, že návrh na zrušení povinné sterilizace trans lidí leží na stole Ministerstva vnitra už více než rok, a stále se nic neděje. Pokud mluvíme o sterilizaci posvěcené ideologií státu, není to už diskuze o genderu, liberálním vnímání společnosti nebo LGBT komunitě ale o porušování základních lidských práv.